

**FAVQULODDA VAZIYATLARDA AHOLI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH VA
FUQARO MUHOFAZASI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH**

Xurramov Nodir Norboy o'g'li

O'zbekiston Milliy universiteti Ekologiya kafedrası

Murodov Diyorxon Ibadulla o'g'li

O'zbekiston Milliy universiteti talabasi

Hayot faoliyat xavfsiligi yo'nalishi

2-kurs talabasi

[Tel:+998944055020](tel:+998944055020)

Gmail: murodovdiyorxon@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada favqulodda vaziyatlarda aholini himoya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan choralar, mavjud muammolar va fuqarolar muhofazasi tizimini takomillashtirish zarurati yoritilgan. Aholining xavfsizligini ta'minlash davlatning ustuvor vazifalaridan biri bo'lib, ushbu jarayon samaradorligini oshirish uchun zamonaviy texnologiyalar, huquqiy mexanizmlar va tashkiliy choralarni takomillashtirish muhim hisoblanadi. Shuningdek, maqolada fuqarolarni ogohlikka o'rgatish, tezkor axborot almashinuvini tashkil etish va idoralararo hamkorlikning roli ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: favqulodda vaziyatlar, idoralararo hamkorlik, texnologik innovatsiyalar, tezkor axborot, evakuatsiya, muhofaza tizimi, davlat siyosati.

Аннотация. В данной статье рассматриваются меры по защите населения в чрезвычайных ситуациях, существующие проблемы и необходимость совершенствования системы гражданской защиты. Обеспечение безопасности населения является одной из приоритетных задач государства, и для повышения эффективности данного процесса важно совершенствование современных технологий, правовых механизмов и организационных мероприятий. Также в статье анализируются роль обучения граждан бдительности, организации оперативного обмена информацией и межведомственного сотрудничества.

Ключевые слова: чрезвычайные ситуации, межведомственное сотрудничество, технологические инновации, оперативная информация, эвакуация, система защиты, государственная политика.

Annotation. This article discusses the measures being taken to protect the population during emergencies, the existing problems, and the necessity of improving the civil defense system. Ensuring the safety of the population is one of the state's priority tasks, and enhancing the effectiveness of this process is considered important

through improving modern technologies, legal mechanisms, and organizational measures. Additionally, the article analyzes the role of educating citizens about vigilance, organizing rapid information exchange, and inter-agency cooperation.

Keywords: emergencies, inter-agency cooperation, technological innovations, rapid information, evacuation, defense system, state policy.

Zamonaviy dunyoda favqulodda vaziyatlar soni va ko‘lami ortib borayotgani barchamizga ma’lum. Bu hodisalar tabiiy ofatlar, texnogen avariylar, ekologik falokatlar yoki ijtimoiy-siyosiy omillar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Shunday holatlarda aholining xavfsizligini ta’minlash va ularga tezkor yordam ko‘rsatish — har qanday davlatning asosiy ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Shu nuqtai nazardan, fuqaro muhofazasi tizimini isloh qilish va takomillashtirish doimiy dolzarb masala bo‘lib qolmoqda. Ko‘plab rivojlangan davlatlarda fuqaro muhofazasi milliy xavfsizlik siyosatining asosiy qismi sifatida qaraladi. Masalan, Yaponiyada zilzilalarga qarshi mustahkam infratuzilma va jamoaviy evakuatsiya mashqlari yuqori darajada yo‘lga qo‘yilgan. Germaniyada esa har bir fuqaroda favqulodda holatlar uchun shaxsiy xavfsizlik to‘plami mavjud bo‘lishi qonuniy me‘yor sifatida belgilangan. Bu kabi tajribalar O‘zbekistonda ham bosqichma-bosqich joriy etilishi mumkin.

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlarning muhofaza qilish sohasida quyilgan dadil qadamlardan biri - avval Mudofaa vazirligi qoshida Fuqaro muhofazasi va favqulodda vaziyatlarning boshqarmasi, so‘ngra esa, shu boshqarma negizida O‘zbekiston respublikasi Prezidentining 1996-yil 4-martdagi “O‘zbekiston Respublikasi favqulodda vaziyatlar vazirligini tashkil etish to‘g‘risida” gi Farmoni bilan favqulodda vaziyatlar vazirligi tashkil etilishi bo‘ldi.[1]

Farmonda Favqulodda vaziyatlar vazirligining asosiy vazifalari va faoliyat yo‘nalishlari ko‘rsatib o‘tildi:

- favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish, aholi hayoti va salomatligini, moddiy va ma’naviy qadriyatlarni muhofaza qilish, shuningdek, tinchlik va harbiy davrda favqulodda vaziyatlar vujudga kelganda, ularni oqibatlarini tugatish hamda zararlarini kamaytirish sohasida davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish;
- favqulodda vaziyatlarning oldinini olish va bunday hollardagi harakatlarni boshqarishnin davlat tizimi (FVDT) ni tashkil etish va uning faoliyatini ta’minlash;
- O‘zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasiga rahbarlik qilish;
- Vazirliklar, idoralar, Qoraqalpog‘iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, hokimliklarning aholini va milliy boyliklarni muhofaza qilish, avariya, halokatlar va tabiiy ofatlar tufayli vujudga kelgan favqulodda vaziyatlarning oldinini olish va ularni bartaraf etishga doir faoliyatini muvofiqlashtirib borish;
- favqulodda vaziyatlarni bartaraf etishga, aholini mamlakat hududini muhofaza qilishga hamda ular yuz bergan taqdirda xalq xo‘jaligi ob’ektlari faoliyatinin

barqarorligini oshirishga, shuningdek aholini mansabdor shaxslarni hamda favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bunday hollardagi harakatlarni boshqarishning davlat tizimi tuzilmalarini tayyorlashga qaratilgan maqsadli hamda ilmiy

- texnik dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish;
- favqulodda vaziyatlar oqibatlarini bartaraf etish uchun moliya, oziq-ovqat,

tibbiyot va moddiy

- texnika resurslarning davlat favqulodda zaxira fondlarini tashkil etishga doir ishlarni muvofiqlashtirib borish. Vazirlik vakolatiga kiradigan masalalar bo'yicha xalqaro hamkorlikni tashkil etishdan iborat.[2]

Fuqaro muhofazasi tizimi quyidagi asosiy yo'nalishlarda faoliyat yuritadi:

- Aholini favqulodda vaziyatlar haqida ogohlantirish va evakuatsiya qilish;
- Zarar ko'rganlarga tez tibbiy va psixologik yordam ko'rsatish;
- Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rish bo'yicha muntazam treninglar va mashg'ulotlar o'tkazish;
- Tabiiy va texnogen xavflarni aniqlash, ularni bartaraf etish choralari ko'rish.
- Aholining ongini oshirish, xavf-xatarlarga munosabatini shakllantirish ham tizim samaradorligini belgilovchi muhim omillardandir.[3]

Fuqaro muhofazasi tizimi samaradorligini oshirish yo'lida quyidagi muammolar mavjud:

1. Axborot texnologiyalarining sust integratsiyasi — xavf haqida tezkor va aniq axborot yetkazish imkoniyatlari hali yetarlicha yo'lga qo'yilmagan.
2. Kadrlar tayyorgarligi — tizimda ishlovchi xodimlarning malaka darajasini oshirish zarur.
3. Moliyaviy va texnik resurslar yetishmovchiligi — favqulodda vaziyatlarga munosib javob qaytarish uchun zarur infratuzilma to'liq shakllanmagan.
4. Idoralararo muvofiqlik muammolari — turli xizmatlar o'rtasida tezkor axborot almashinuvi va hamkorlik yetarli darajada emas.

Fuqaro muhofazasi tizimini takomillashtirishda quyidagi chora-tadbirlar muhim hisoblanadi:

1. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish

Yagona ogohlantirish tizimini yaratish orqali xavf haqida aholiga tez va ishonchli axborot yetkazish imkoniyati kengayadi. Mobil ilovalar, SMS ogohlantirishlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali ogohlik darajasini oshirish mumkin.

2. Kadrlar malakasini oshirish

Maxsus o'quv kurslari, sertifikat dasturlari va xalqaro tajriba asosida tashkil etiladigan malaka oshirish treninglari orqali tizim samaradorligini oshirish mumkin.

3. Yangi texnik vositalar bilan jihozlash

Dronlar, sensorlar, sun'iy intellektga asoslangan monitoring tizimlari kabi zamonaviy vositalar yordamida xavflarni erta aniqlash va baholash mumkin.

4. Ijtimoiy ong va fuqarolik mas'uliyatini oshirish

Aholini favqulodda vaziyatlarga tayyorlash, bolalar bog'chalari, maktablar va oliy ta'lim muassasalarida maxsus mashg'ulotlar o'tkazish aholi ongini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

5. Normativ-huquqiy bazani takomillashtirish

Fuqaro muhofazasi sohasidagi qonunlar, qarorlar va ko'rsatmalarni zamon talablari asosida qayta ko'rib chiqish zarur.[4]

Xulosa qilib aytganda, favqulodda vaziyatlarda aholi xavfsizligini ta'minlash — kompleks yondashuvni talab qiladigan jarayon bo'lib, bunda davlat, jamoatchilik va har bir fuqaroning roli muhimdir. Fuqaro muhofazasi tizimini takomillashtirish orqali xavfli holatlarning oldini olish, ularning salbiy oqibatlarini kamaytirish va eng muhimi, inson hayotini asrashga erishiladi. Tizimning zamonaviy texnologiyalar, malakali mutaxassislar va fuqarolik ongini oshirishga yo'naltirilgan bo'lishi uning samaradorligini kafolatlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. Министерство по чрезвычайным ситуациям Республики Узбекистан. **Ежегодный отчет о состоянии защиты населения и территорий от чрезвычайных ситуаций.** – Ташкент, 2023.

2. International Civil Defence Organization (ICDO). **Civil Defence in Modern World.** – Geneva, 2020.

3. United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). **Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction.** – New York, 2022.

4. “Favkulodda vaziyatlar da aholini va hududlar ni muhofaza qili sh choralari” b'yi cha metodik q'llanma. – FBB nashri, Toshkent, 2021.

5. Xalqaro humanitar huquq va fuqaro mudofaasi asoslari. U'quv q'llanma. – Toshkent: Mudofaa vazirligi nashri, 2020.

6. Назаров Н., Абдурахмонов А. **Fuqaro muhofazasi asoslari.** – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2019.

7. Abdullaeva D., Isroilov A. **Favkulodda vaziyatlar boshqaruvi: nazariya va amaliyot.** – Toshkent: “Akademnashr”, 2022.